

1. Mikä vuorovaikutuksessa muuttuu? MUISTISAIRAAN MAAILMA

Dementia oireyhtymää sairastavan on vaikea paitsi muistaa uusia asioita, myös tuottaa ja ymmärtää puhetta, ymmärtää näkemäänsä, ohjata toimintaansa, ajatella loogisesti ja käsitteellisesti.

Muistisairaahan on aiempaa vaikeampi

- huomioida tilanteessa se toinen osapuoli
- aloittaa itse keskustelu
- suodattaa, mitä sopii sanoa ääneen
- seurata, miten tilanne etenee
- käsitellä sisäkkäisiä, moninaisia viestejä
- ajatella symbolisesti
- tuottaa sanoja ja tarinoita
- siirtyä asiasta toiseen
- päästä irti itseä vaivaavista ajatuksista

Lähipiirin kannalta

- sairastunutta on vaikeampi ymmärtää kuin ennen, hänellä voi olla elämänhallinnan ongelmia
- terve osapuoli voi kokea itsensä hylätyksi
- sosiaalisuus tuntuu jäävän toisten varaan
- ystävyysuhteet ja harrastukset voivat jäädä
- mieltymykset muuttuvat

(Härmä & Granö 2011)

Muistisairauden myötä muuttuu

- käsitys itsestä ja toisista
- tapa ajatella ja ymmärtää
- tapa hahmottaa asioita
- tapa tuottaa ja käyttää kieltä
- persoonallisuus: piirteet voivat vahvistua tai muuttua päinvastaisiksi
- suhde tunteisiin korostuu

Muistisairas henkilö...

- voi kokea olonsa oudoksi
- ei ehkä huomaa muutosta
- ei tee tahallaan kiusaa
- toimii vaistomaisesti
- koettaa selviytyä
- kokee huolta tilanteesta
- voi haluta kaiken tiedon
- voi jäädä ulkopuoliseksi
- voi vetäytyä mielikuviinsa
- kaipaa hallinnantunnetta

My memory really sucks Mildred, so I changed my password "incorrect." That way when I log in with the wrong password the computer will tell me... "Your password is incorrect"

Miten puhe muuttuu?

- Oma-aloitteinen puheen tuottaminen vähenee
- Sanojen löytäminen vaikeutuu
- Käyttää merkityksettömiä sanoja
- Lauseet yksinkertaistuvat
- Puheenvuorot lyhenevät
- Toistaa samaa kysymystä, sanaa tai hokemaa
- Tarve kerrata, miten asiat ovat
- Uusien asioiden mieltäminen vaikeaa

Miten muistisairaana tulisi elää?

- Muistisairaalla ihmisellä on oikeus kokea ja toteuttaa asioita, elää tätä hetkeä.
- Hyvä elämä voi estyä, jos ei saa antaa lupaa tunteille sekä menneisyyden ja tulevaisuuden ajattelemiselle.

Muistisairas vai masentunut?

Muistisairas ihminen

- ei välttämättä huomaa unohduksiaan
- syö ja nukkuu normaalisti
- ei tavoita sisäistä näkemystä omasta henkisestä tilastaan
- saattaa kieltää tilansa

Muistisairas vai masentunut?

Masentunut

- pärjää paremmin kuin luulisi
- syö ja nukkuu vähän
- valittaa muistiaan, mutta muistaa silti tärkeät asiat
- hyötyy masennushoidosta

Depressio voi liittyä muistisairauteen

Aiempi masennus ennustaa muistisairautta, ja muistisairaus voi alkaa masennuksella

Dementiassa ja depressiossa:

- haluttomuutta
- aloitekyvyttömyyttä
- toimintakyvyn heikentymistä

Delirium - nopea muutos ihmisen tilassa

- yleinen sekavuustila
- tarkkaavaisuuden häiriö
- yleinen muistisairailla ja vanhoilla ihmisillä
- vaikea erottaa käytöshäiriöistä, joita voi olla samaan aikaan
- nopea muutos ihmisen tilassa

1. Afasia – kielellinen vaikeus

- vaikea tuottaa ja ymmärtää puhetta
- puheen sisältö köyhtyy
- työlästä keskustella, lukea ja kirjoittaa
- sanat ja ajatus hukassa
- sanat: toistuvat, ovat vääriä, ovat outoja
- esimerkiksi: aika on kello, sello on kello

2. Apraksia – liikkeen ohjaushäiriö

- vaikea toteuttaa motorisia liikesarjoja
- vaikeus ohjata omia liikkeitä
- ei pysty tekemään ohjeen tai mallin mukaan
- henkilö on epäkätevä ja kömpelö
- vaikeus siirtyä paikasta toiseen
- hankala pukeutua napittaa, käyttää radiota, vesihanaa, sitoa kengännauhat

Huom! Ihmisen motoriikka voi olla muuten kunnossa

3. Agnosia – hahmotushäiriö

- aivot eivät tunnista asioita saamansa informaation perusteella, ei ymmärrä näkemänsä merkitystä
- ei ehkä tunnista tuttuja kasvoja tai paikkoja tai tiedä, mitä esineet ovat ja mihin niitä käytetään
- voi käyttää kenkää kuppina, luulla veistä kynäksi, luulla television ihmisiä oikeiksi, hahmottaa silmälasit polkupyöräksi, luulla maton raitoja kuiluksi, tuntea tutun ihmisen vasta äänestä

Hoitajan, ohjaajan, omaisen, läheisen ja ystävän haaste on

pysähtyä, keskittyä ja kuunnella
tunnistaa tunne ja tarpeet
puhua selvästi ja vähän
olla aito ja arvostava
rohjeta kysyä lisää
hyväksyä toisen tapa kokea asia
ottaa hänet aikuisena
olla tekemättä puolesta
säilyttää hyvä ilmapiiri
pitää lupaukset

Käytännössä...

- Anna hänen puhua, odota rauhassa vastauksia
- Älä hämmenny mielipiteistä tai sanomisista
- Auta muistamaan mistä jutellaan
- Puhu suoraan, älä rivien välissä
- Huomioi sanaton viestintä, puhe ei aina tavoita
- Puhu kohteliaasti ja kannustavasti
- Ole luotettava, turvallinen ja kunnioittava
- Ole hienotunteinen ja myönteinen
- Anna hänen kokea, että hän kelpaa

Tuula-Liina Varis: Eivät vanhat katsomalla katso menneisyyteen...

Vanhuus ei ole ilo, mutta pitkä ikä on, se perspektiivi.

Nuoret ihmiset naureskelevat, kun vanhat vain muistelevat entisiä aikoja, katsovat menneisyyteen.

Eivät vanhat katsomalla katso menneisyyteen, menneisyys on heissä ja he näkevät siihen koko ajan, osaavat suhteuttaa sen, mitä tapahtuu siihen, mitä on tapahtunut.

Viikon Sanat 4/52 TUULA-LIINA VARIS Muotokuva-maalarin tytär 2010 WSOY

Lähteitä

Merck Manual:

<http://www.merckmanuals.com/home/brain-spinal-cord-and-nerve-disorders/delirium-and-dementia/dementia>

Härmä, Heidi & Granö Sirpa (toim.) 2011.
Työikäisen muisti ja muistisairaudet. Muistiliitto
ja WSOY pro Oy.